

Висновки. Залучення суспільно-географічних концепцій у проблематику дослідження дозволило розкрити особливості функціонування антарктичного туризму, виявити тенденції ускладнення його просторової структури. У ході дослідження розкрито процеси геопросторової централізації, зокрема формування регіонального секторно-осьового типу просторової структури антарктичного туризму як результату взаємодії точкових, лінійних і ареальних суспільно-географічних утворень. Показано, що окремі атрактивні території, наукові станції і транспортні вісі визначають просторову диференціацію рекреаційної діяльності. Геоситуаційний підхід дозволив відобразити специфіку рекреаційних стоянок на локальному рівні та здійснити їх класифікацію на основі концепції рекреаційної суцесії.

Туристсько-географічне положення української антарктичної станції "Академік Вернадський" у складі репрезентативного "антарктичного наміста" попередньо оцінено як вигідне, про що вказує аналіз просторового розподілу туристських потоків. Це актуалізує дослідження з оцінки

рекреаційно-туристських ресурсів, екологічного впливу і шляхів оптимізації турпотоків безпосередньо в районі наукових інтересів України в Антарктиці.

1. Веденин Ю.А. Динамика территориальных рекреационных систем. – М., 1982. – С. 168–177. 2. Лившиц В.М. Рекреация и туризм // Северный Ледовитый и Южный океаны. Сер. География Мирового океана. – Л., 1985. – С. 419–422. 3. Любичева О.О. Рынком туристических услуг (геопросторові аспекти). – К., 2002. 4. Рекреационные системы / Под ред. Н. Мироненко, М. Бочарова. – М., 1986. – С. 77–79. 5. Слевич С.Б., Фалькович Н.С. Рекреация и туризм в Южном океане и Антарктиде // Изв. ВГО. – 1987. – Т. 119. – Вып. 2. 6. Davis P. B. Beyond guidelines a model for Antarctic tourism // Annals of Tourism Research. – 1999. – Vol. 26, Issue 3. 7. IAATO Overview of Antarctic Tourism 2003–2004 Antarctic Season: Information Paper IP 063, Agenda Item 11, XXVII ATCM (24 May 06 June, Cape Town, South Africa). – Cape Town, 2004. 8. Monitoring and assessment of activities: Approaches taken by the Antarctic Site Inventory: Working Paper WP 011 Agenda Item 11, XXVII ATCM (24 May 06 June, Cape Town, South Africa). – Cape Town, 2004. 9. Review of the List of Historic Sites and Monuments: Working Paper WP-017, Agenda Item: VI CEP 4g, XXVI ATCM (9–20 June 2003, Madrid, Spain). – Madrid, 2003.

Надійшла до редколегії 18.09.05

УДК 911.05.91:528.94

Р. Шевченко, асп.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ КАРТ ЦЕРКОВ ТА МОНАСТИРІВ М. КИЄВА РІЗНИХ ЕПОХ

Наведено основні картографічні джерела при створенні карт культових споруд міста Києва різних епох. Надано стилістичний картографічний аналіз стародавніх творів та об'єктів дослідження. Дано аналіз церков та монастирів як об'єктів географічного середовища. Показано процес створення авторського оригіналу карт зруйнованих та сучасних культових споруд міста та наведено конкретні можливості апробації картографічних творів у системі туризму, рекреації та паломництва.

The article focuses on the cartographical scientific and methodological organization of churches and convents different epoch – Mykola Zakrevsky, Afanasy Kalnofojsky and Ivan Fundukley. The attention is focused on a territory natural and cult construction dynamics. The goal of the map produced is a cartographical monitoring of development and dynamics social, cult and cultural environmental. Environmental cult construction protection and integration maps original in tourism, recreation business and pilgrimic tours. The map may be approbation in archaeology researches.

Вступ. Карти фіксують усі зміни, що відбуваються в природі і суспільстві. Складаючи карти церковних міст різних епох, ми маємо змогу розглянути географічні об'єкти з різних боків, побачити їх минуле шляхом геопросторового аналізу їх кількісних та якісних характеристик, а головне, проаналізувати просторові закономірності розміщення на території міста. При вивченні церковних м. Києва, що є одним з найперспективніших напрямів розвитку історико-картографічних досліджень, виділяють такі напрями роботи:

- виявлення та описи картографічних фондів бібліотек та архівів;
- історико-джерелознавчий аналіз старовинних карт;
- порівняльний аналіз старовинних та сучасних карт;
- аналіз картографічних творів із залученням сучасних методів географічних наук;
- проектування та складання оновлених карт церковних міст.

Постановка проблеми. У сучасному туристичному менеджменті м. Києва бракує картографічних схем та планів, путівників по визначних сакральних, релігійно-паломницьких та історико-культурних пам'ятках. Існуюча картографічна база даних обмежується лише відображенням церков Подолу, Старого міста, Печерська та Видубичів, тобто тих рекреаційно-туристичних центрів міста, що вже більше півстоліття є традиційними об'єктами туристичного менеджменту. Укладені карти як у паперовому, так і електронному форматах повністю не показують загальний туристичний потенціал таких привабливих релігійно-сакральних місцевостей та культово-релігійних ансамблів, як Пустинно-китаївський

монастир в урочищі Китаїв тощо. Тому існує потреба у створенні карт церков та монастирів різних епох на території м. Києва.

Виклад основного матеріалу. Зміст зазначеної карти зумовлений її призначенням, а саме: для задоволення потреб туристичних фірм, картографічний матеріал повинен включати всі без винятку культові споруди міста. Для забезпечення даної вимоги всі сакральні споруди мають бути класифіковані таким чином:

- *християнські культові споруди:* лавра, монастирі, скити, собори, церкви, дзвіниці, каплиці, церковні стовпи, каплиці. У свою чергу вони групуються за конфесійними ознаками: православні старообрядницькі, православно-петровського обряду, греко-католицькі, римокатолицькі, кірхи, костьоли, баптистсько-євангелістські молитовні церкви;
- *культові споруди інших релігій:* пагоди, мінарети, мечеті, кеннаси, синагоги;
- *ритуальні місця дослов'янської дохристиянської культури,* жертвні багаття, капища, ідоли праслов'янських Богів.

Для правильного орієнтування паломників вище зазначені церкви та монастирі повинні мати таку конкретизуючу градацію: зруйновані, не діючі, діючі храми і церкви, споруди, що проектуються та зводяться. Враховуючи те, що столиця України є центром центрально-слов'янської православної християнської культури і все більше приваблює туристів із країн Європейського Союзу, США, Канади та Росії, топонімічні назви районів, історичних місць та житлових масивів, культових споруд на картах і легендах мають бути подані українською, англійською та російською мовами.

© Р. Шевченко, 2006

При створенні карт церковних різних епох необхідно звернутися до картографічних збірань і описів Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського НАН України. Нині існує кілька цих описів: це карти Афанасія Кальнофойського 1638 р., Миколи Закревського XIX ст. та карта ГУГК СРСР "Зруйновані пам'ятки Києва" 1990 р.

Робота зі стародавніми картами, тобто обробка та оновлення за ними сучасної інформації – центральний етап роботи. У першу чергу це історико-джерелознавчий аналіз, який дає змогу визначити ступінь їх придатності для дальшого дослідження. Розроблені прийоми і структура візуального аналізу старовинних карт церковних міста включають визначення назви, дати створення, місця зберігання, імені автора, а також розміру, масштабу, типів умовних знаків, точності, якості оформлення та наукової цінності картографічного твору. Не зупиняючись детально на всіх аспектах цього аналізу, розглянемо лише деякі з них, що дадуть більш-менш вичерпну інформацію про церковні тогочасного Києва.

Аналіз базується на глибокому і всебічному вивченні старовинних карт у тісному зв'язку з історичними умовами, з широким залученням літописних джерел. Правильно датувати карти допомагає вивчення історії створення і розвитку об'єкта дослідження, даних про автора, стилю малюнків, умовних знаків, якості паперу тощо. Важлива характеристика кожної карти – її масштаб. Він істотно впливає на точність, повноту і докладність зображення. Головний критерій аналізу старовинних карт – повнота змісту і відповідність історичній дійсності. Робити висновок про відповідність історичній дійсності можна лише знаючи цю дійсність, уявляючи історичні особливості розвитку об'єкта, який досліджується. Шлях до цієї мети лежить через вивчення історичної літератури. Порівняння змісту карти зі змістом літописів та інших джерел дає змогу всебічно оцінити вірогідність картографічного зображення. Геометричну точність старовинних карт оцінюють або шляхом порівняння із сучасним станом об'єкта або із сучасною його картою. Заключним етапом аналізу є визначення наукової цінності старовинної карти, закладеної в ній інформації, можливості подальшого використання останньої в історичному дослідженні пам'яток культури. Методика історико-джерелознавчого аналізу повністю залежить від кінцевої мети дослідження. Мета визначає напрям аналізу і вибір критеріїв оцінки. У даному разі при вивченні географічних особливостей міста розташування церковних при складанні карт церков та монастирів міста різних епох немає необхідності детально зупинятися на всіх критеріях джерелознавчого аналізу. Можна обмежитись лише стислим описом старовинних зображень культово-паломницьких споруд міста. Це не тільки допоможе зрозуміти географію розвитку цих унікальних об'єктів культурної спадщини, а й дасть змогу простежити еволюцію картографічної науки, яка вдосконалювалась з кожним роком [11].

Візуальному аналізу передкартографічних робіт передувала довга і кропітка робота над картами М. Закревського, А. Кальнофойського, І. Фундуклея.

Карти Миколи Закревського. План міста Києва у Х ст. [10] являє собою топографічну експозиційно-орграфічну карту з відображенням основних фізико-топографічних та історико-культурних районів тогочасного міста. Як образно-знакова модель вона поєднує географічну основу з основними урбанізованими територіями. Плани та карти Миколи Закревського засвідчують містотвірну роль культових та релігійних споруд при формуванні єдиного урбанізованого міста, тим самим етнологічні фактори є домінуючими при формуванні історико-культурного середовища м. Києва. М. Закревський склав наступну серію карт м. Києва, що відображають культові споруди м. Києва: плани 1600–

1864 рр., центру Києва XIX ст., культових поховань Нижньої Лаври, загальний оглядовий план Києва і околиць XIX ст. У фундаментальному творі "Описаніє Києва" до карт, зазначених вище, вносяться елементи топонімічної коректури: Андріївська церква є складовою Янчина жіночого монастиря, Миколаївський Йорданський жіночий монастир розташовується в найвіддаленішій північно-західній частині Києво – Подолу – урочищі Плоскому, у півніжній гори Юрковиці, де містилася дерев'яна церква Святителя Миколая [1, с. 210].

Специфічним у картах М. Закревського є умовні знаки деяких культових споруд. Наприклад, незважаючи на чітке дотримання масштабування умовного позначення легенди, монастир Святого Федора зображується позамасштабним плановим знаком. На плані 1600–1864 рр. позначені практично всі 400 церков, що становлять сьогодні втрачену культову перлину національної спадщини м. Києва. Загальний оглядовий план м. Києва і околиць у XIX ст. – це топографічний план сучасного зразка у масштабі 1 : 300 000, де нанесена вся топографіко-географічна основа. Умовними знаками різних конфесій (католицькі та православні храми) позначені культові споруди центру міста та околиць. Це дає величезний об'єм інформації, особливо щодо околиць, що в переважній більшості не зазнали вандалізму XX ст. Планам М. Закревського не притаманні помилки масштабу, компонування, умовних позначень у легенді, тому сім карт атласу можуть стати базовою основою ГІС "Атлас пам'яток історії та культури міста Києва". Відмінною особливістю карт М. Закревського є адекватна картосеміотика, топографіко-геодезична відповідність, географічна сучасність.

Карти Афанасія Кальнофойського. Топологія пам'яток історії та культури м. Києва та візуально-архітектурне зображення культових споруд, їх географічне розміщення чітко простежується в картографічних творах книги "Тератургима" 1638 р. Враховуючи топологічне розташування зображених восьми храмових споруд, не важко ідентифікувати: у місті Ярослава: дзвіниця, двобанный храм та каплиця – це Михайлівський Златоверхий монастир – Михайлівська Златоглава церква Димитрівського монастиря, закладена в 1108 р., двобанна – церква Святого Петра (близько 90 р. ХІ ст.) та каплиця – основа Димитрівської церкви (60-ті рр. ХІ ст.); Трьохсвятительська церква 1183 р. виступає в ролі брами переїзду поміж містечок Володимира і Ярослава (задній план). Зліва ідентифікуються Лядські ворота, а нижче, паралельно Димитрівському монастиреві, – Безіменний храм ХІ ст. та кам'яний палац ХІ ст.; місто Володимира представляє церква Георгіївського монастиря, побудована близько 1051–1053 рр. [7].

Загальна характеристика планів Києва А. Кальнофойського з ідентифікації пам'яток історії та культури тогочасного міста підтверджує відповідність досліджень М. Закревського географічній та історико-ландшафтознавчій реконструкції соціокультурного середовища м. Києва на давньослов'янський період. Звичайно, з картографічного погляду план А. Кальнофойського є більш інформативним та насиченим, де основна увага дослідника приділяється культовим спорудам та відображенню їх у вигляді позамасштабного знаку, на відміну від карт М. Закревського, де показується загальна фізико-географічна локалізація пам'яток історії та культури. Але не акцентуючи увагу на деяких картосеміотичних недоліках, оглядові плани та схеми стародавнього м. Києва двох географів-краєзнавців є взаємодоповнювальними і адекватними при розгляді питань топоніміки культових споруд міста до характерних об'єктів навколишнього природного середовища: при-

родного та урбанізаційного ландшафтів. Домінування на схемі А. Кальнофойського метричних характеристик культових споруд (ярусність, об'єм, географічна орієнтація та прив'язка) надає наочну характеристику і властивості архітектури при вивченні питання будівельного відродження зруйнованих храмів, на відміну від карт М. Закревського, де вони показані схематично і умовно. На сьогодні метод картографічного відображення, застосований А. Кальнофойським, впроваджений у туристичних планах та картах м. Києва.

А. Кальнофойський у [7] вперше серед усіх краєзнавців Києва подав пояснювальну записку до свого атласу стародавніх карт м. Києва. Він зазначав, що м. Київ розвивається спіралеподібно по колу від основних культових центрів: Лаври, Софійського собору, Михайлівського та Видубицького монастирів.

Карти Івана Фундуклея та географічне розташування церков розглядаються в загальній характеристиці огляду Києва відносно старожитностей. Подається ґрунтовний геопросторовий аналіз оборонних та фортифікаційних споруд. Головним картографічним твором є план Печерської фортеці та панорамна карта Києва, а також план Печерської фортеці 1783 р., що укладені на базі карт А. Кальнофойського. Це передусім генеральний план Печерської фортеці з усіма особливостями побудови оборонної споруди та план Києво-Печерської Лаври як складової частини міської фортеці, з якої можна ідентифікувати Верхню та Нижню Лавру [8, с. 22–23].

За аналітичними матеріалами карт міста [2–6; 9] автором створена карта зруйнованих церковних у межах сучасної Київської агломерації. Карта подає загальне уявлення про рівномірний розподіл храмів Старого міста та розпорошеність церков по околицях. Це зумовлене тим, що православно-релігійним центром столиці України є чотири передмістя: Поділ, Хрещата долина та Печерськ, а також Видубичі. Окрім містотвірних центрів, представлені колишні урочища і селища з відповідними цвинтарними церквами (Деміївка), що в більшості були знищені при будівництві нових житлових масивів у середині ХХ ст. (Храм Живоносного джерела з унікальною за архітектурним стилем дзвіницею на Південній Борщагівці).

У топогенетичному розумінні всі київські церкви сучасного та минулого за назвами можна поділити на: Миколаївські церкви (Святого Миколи Чудотворця), Покровські церкви (Покрови Пресвятої Богородиці), Воскресенські церкви (Воскресіння Господнього) та за іменами Святих та Євангелістів.

Створена карта показує всі церковні дореволюційного Києва і має відповідну пояснювальну записку до всіх культових споруд.

Наступним результатом географо-картографічного вивчення соціокультурного середовища міста є карта сучасних культових споруд Києва. Інформація, що подається до неї, ґрунтується на проведеному автором широкого краєзнавчого вивчення об'єктів дослідження, яке має дві гілки: картографічний моніторинг культових споруд за сучасними цифровими та паперовими географічними картами Києва та безпосереднє вивчення їх місцезнаходження, що знайшло відображення у програмі укладання карти. Труднощі в безпосередній картографічній роботі займає створення географічної основи. Важкість полягає в тому, що основа створюється не лише на кварталну частину Києва, а й на всю територію Київської міської ради, для того, щоб відобразити й церкви Пущі-Водиці, Бортничів та селища Віти-Литовської (Чапаєвки).

Як відомо, всі культові споруди Києва розташовані нерівномірно та мають велике географічне розгалуження. Створена автором географічна основа карти – це

цифрова інформація, що формувалася шляхом безпосередньої дигіталізації гідрографічної мережі, кварталів та дорожньої-транспортної інфраструктури: мостів, шляхопроводів, підземних та наземних шляхів. Інші об'єкти навколишнього природного середовища та міського господарства вилучені цензом та відбором як такі, що будуть заважати адекватності зображення та перевантажуватимуть інформаційну базу даних. Тому на основі присутні лише контури кварталів, річок та струмків міста, а надписи підлягали лише адміністративні райони Києва, що збігалися з таксономічними одиницями географічної експедиції. Розроблені пунсонні умовні знаки культових споруд є точковим та квадратними, а не площовими і не позамасштабними.

Для показу головної градації церковних (монастир та церкви), створені художні позамасштабні умовні знаки, які спочатку хоча й показували тип, ознаки і градацію об'єктів дослідження, але так перевантажували карту, що картосеміотична адекватність картографічної моделі порушувалася.

Дизайнерське оформлення введеної інформації на географічну основу здійснювалося за допомогою програми обробки графіки Adobe Photoshop без залучення географічних інформаційних систем, у зв'язку з тим, що точність географічної відповідності задовольняється великим масштабом картографування 1 : 30 000 для центру міста та 1 : 250 000 для Київської агломерації, тобто для відображення культової споруди не потрібне знання високоточної координатної характеристики, введення інформації їде за адресно-номерним принципом. Але для потреб туристичного бізнесу обов'язково має значення картографічне спотворення відстаней, що має місце при картографуванні церковних ансамблів східних експозицій Київських гір Печерська, Гончарів, Кожемяків, Старого міста, Пирогового та Копирева Кінця. Для цього в карту вводиться інформація про рельєф місцини, переріз та висотна шкала відстаней-прокладень. Це робиться для того, щоб паломницька група мала повне уявлення про реальну відстань між, наприклад, Церквою Спаса на Берестові, де міститься саркофаг з тілом засновника Москви Юрія Долгорукого, та місцезнаходженням колишнього монастирського ансамблю "Великий Миколай" в Угорському та спромоглася об'єктивно вираховувати відстані та час.

У період з жовтня 2004 по березень 2006 р. автором були проведені всі передкартографічні дослідження та роботи: складений авторський ескіз карти в електронному форматі, який включав в себе: чорно-білу географічну основу території, що підпорядкована Київській міській раді, з адміністративно-територіальними межами районів міста, їх назви та назви місцевостей, що склалися історично. Для підвищення географічної наочності оконтурена берегова та острівна лінія річки Дніпро та Десенки-Чорторий.

Подальший технологічний процес складається з авторського оригіналу та оригіналу карти, яка буде створюватися після прокладання оптимальних шляхів туристичних експедицій не лише по перлинах українського зодчества, а й по дохристиянських релігійно-обрядових місцинах: капище Велеса – Бога домашніх тварин на Подолі (Вулиця Волоська), Дніпровське капище на алеї Героїв Крут, колишні місцезнаходження велетнів Кончі-Заспи, Китаєвого та Мишоловки.

Висновки та перспективи. Карти зруйнованих та сучасних церков Києва можуть використовуватися:

- у сфері рекреаційно-туристичного менеджменту та місцевого краєзнавства, за ними можна виявляти закономірності у розміщенні культових споруд шляхом зіставлення створеної карти з археологічними та урбологічними даними,

- у дослідженнях туристичного потенціалу столиці України з нанесенням на основу псевдоізоліній відвідувань маловідомих і відомих церков та монастирів заради розширення ареалу туристичного паломництва і бізнесу,

- у проведенні інтерполяційного аналізу місцезнаходження зниклих церков та церковних стовпів шляхом порівняльного картографічного аналізу створеної карти і стародавніх схем.

Таким чином, карти повинні відігравати все більшу роль у туристичному бізнесі як перший систематизований і узагальнюючий картографічний твір при тенден-

ційному розвитку індустрії туризму, що масово набирає оберти в м. Києві.

1. Закревский Н.В. Описание Киева. — М., 1868. — Т. II. 2. Киев в конце XIX века. — К., 1994. 3. Киев. Туристская карта-схема. — М., 1989. 4. Київ. X–XIII ст. — К., 1971. 5. Київ. Атлас. — К., 2003. — С. 48. 6. Київ. Атлас. — К., 1999. 7. Къ вопросу о древнейшем плане г. Киева. Изд. в 1638 г. Афанасием Кальнофойским. — М., 1991. 8. Обзор Киева относительно старожитностей. — К., 1996. 9. Пам'ятки Києва, знищені у XX ст. — К., 1991. 10. План города Киева в разные времена с X ст. 1864 г. Атлас планов / Сост. Н.В. Закревский. — М., 1868. 11. Хведченя С.Б. Старовинні карти розкривають таємниці лаврських печер. — К., 1991.

Надійшла до редколегії 25.12.05

УДК 911

Л. Палієнко, асп.

П. ЗАМОРІЙ В ІСТОРІЇ ТЕМАТИЧНОГО ТА КОМПЛЕКСНОГО АТЛАСНОГО КАРТОГРАФУВАННЯ УКРАЇНИ

Проаналізовано наукову діяльність професора П. Заморія в галузі тематичного та комплексного атласного картографування території України.

There are analysed the scientific activity of professor P. Zamorij in thematic and complex atlas mapping of Ukrainian territory.

Вступ. У червні 2006 р. географічна спільнота шануватиме 100-ту річницю з дня народження видатного геоморфолога, доктора геолого-мінералогічних наук, професора, заслуженого діяча науки України, першого президента Українського географічного товариства Петра Костянтиновича Заморія.

Вихідні передумови. У публікаціях геологів [6, с. 109, 129, 142, 143, 211] та географів [1, с. 45; 4; 5] Київського національного університету імені Тараса Шевченка зазначено, що, будучи вихованцем київської геологічної школи (яку ще називають феофілактівською та андрюсовською за іменами її славетних засновників), П. Заморій є також одним із фундаторів української наукової школи геоморфології та палеогеографії. Разом з тим він є автором багатьох карт, які за змістом та призначенням належать до тематичних і заслуговують на окреме вивчення.

Метою статті є дослідження діяльності професора П. Заморія в галузі тематичного та комплексного атласного картографування території України, спроба дати належну оцінку внеску вченого в історію вітчизняної картографії.

Виклад основного матеріалу. Однією з передумов розвитку тематичного картографування в Київському університеті було започаткування геологічного картографування на кафедрі мінералогії та геології в другій половині XIX та на початку XX ст. Перші геологічні карти на територію України створили відомі геологи: К. Феофілакт (1818–1901), П. Армашевський (1849–1894), П. Тутковський (1858–1930) та ін. Зокрема К. Феофілакт, який очолив вищезгадану кафедру в 1845 р., склав геологічну карту Київської губернії масштабу 10 верст у дюймі, а в 1874 р. — геологічну карту Києва масштабу 200 сажених у дюймі. Карти відзначалися детальною й були науково обгрунтовані. Започатковане ним геологічне картографування губерній Київського учбового округу було продовжено П. Армашевським, який був першим геологом Київського університету, що взяв участь у роботі Геологічного комітету зі складання загальної 10-верстової геологічної карти Росії. Те ж саме робив у 1900–1906 рр. П. Тутковський [3] для районів Полісся.

Володимир Іванович Крокос (1889–1936), учнем якого вважав себе П. Заморій, прийшов до Київського університету в 1928 р. як геолог, що проводив дослідження четвертинних відкладів, і автор нової методики їх вивчення. Одночасно він працював в Українському геологічному управлінні, де здійснював 3-верстну геологіч-

ну зйомку четвертинних відкладів на території України. До цієї праці було долучено більшість геологів університету та академічних установ, у тому числі й П. Заморій. Навколо В. Крокоса сформувалась київська школа геологів-четвертинників, яка розвинулась унаслідок подвійного впливу: київської (феофілактівської) та одеської (О. Набоких, В. Ласкарьов, А. Алексєєв). Ця школа відзначалась широтою свого профілю. Її представники не лише всебічно вивчали четвертинні відклади, а й були фахівцями в геоморфології, ґрунтознавстві, палеонтології, картографії тощо.

У передвоєнні роки Петро Костянтинович систематично працював в експедиціях майже на всій території України, особливо ґрунтовно дослідження ним проводилися на Лівобережному Придніпров'ї, у Донбасі, Причорномор'ї, Поліссі, Криму. Якщо в період з кінця XIX до початку XX ст., за інструкцією російського Геологічного комітету четвертинні відклади відображувалися на геологічних картах, то в першій половині XX ст., згідно з інструкцією Міністерства геології, під час здійснення комплексної геологічної зйомки різних масштабів обов'язковим стало складання окремої карти четвертинних відкладів. За вражаючими, плідними результатами вищезгаданих досліджень та геологічної зйомки в 1934 р. ступінь доктора геологічних наук було присвоєно В. Крокосу, кандидата геологічних наук — П. Заморію. Під час війни він працював у Башкірії, в Авзанському управлінні тресту "Башзолото".

Після війни П. Заморій вивчав нерудні та рудні корисні копалини четвертинних відкладів України, стратиграфічні умови їх залягання, поширення, генезису та віку. Результати цих досліджень Петро Костянтинович відобразив у 1946 р. на *першій* прогностичній карті родовищ будівельних матеріалів з четвертинних відкладів.

Завдяки колективній праці геологів та геоморфологів протягом 1946–1948 рр. було видано "Комплексную геологическую карту Украинской ССР" у масштабі 1 : 500 000, складену Українським геологічним управлінням та його картографічною майстернею. Комплект карт кожного номенклатурного аркуша складався з трьох окремих карт (геологічної, геологічної вивченості, корисних копалин) та двох-трьох додатків геологічних розрізів і стратиграфічних колонок [7, с. 80].

У подальшому П. Заморій, продовжуючи справу свого вчителя В. Крокоса, здійснив наукове узагальнення своїх та інших досліджень у великій монографічній праці й склав *першу* зведену геологічну карту четвертинних відкладів на